

Gerold Gionja

Gerold László: *Gion Nándor*. Budapest, Kalligram, 2009

Már megint hazudik az újság. Igaz, azt hazudja, amit mondanak neki, most például az egyik irodalomtörténészre hivatkozik, aki számon kér, mert az irodalomtörténet mellőzi Gion Nándort.

S idézi ezt éppen attól a személytől – jegyezzük meg, nem Gerold Lászlótól –, aki szintén irodalomtörténeti monográfiát írt róla – hát nem ez bizonyítja, hogy foglalkoznak a célszeméllyel? És noha nem vagyok naprakész, kiről hány monográfia jelenik meg évente, az mégis ritka, hogy egy nemrég elhunyt íróról, avagy kortársról két hónapon belül jelenjen meg két könyv.

Mert íme, itt van előttünk Gerold László Gion Nándorról írott könyve is, a Kalligram Kiadó *Tegnap és Ma – Kortárs magyar írók* című sorozatában. Aki ismer, tudja, nem vagyok túlságosan tekintélytisztelő, de készséggel elismerem, a Szegedy-Maszák Mihály által szerkesztett sorozatba bekerülni aligha könnyű – sem szerzőként, sem a monográfia tárgyaként. Mondhatni, aki ide bekerül, akiről e sorozatban szó van, az a 20. századi magyar irodalomban, avagy lassan a 21. századiban is van, érdekes, számítanak rá.

S bevallom, elfogultságot kell jelentenem – Gion Nándor, ha távolról is, rokonom. A *Virágos Katona* elején megjelenő sváb molnár, Stefan Krebs, Gion dédapja ugyanis Krebs dédapám unokatestvére volt. Élete utolsó éveiben a Budapestre szakadt Gion Nándor pedig éppen a mi Budapestre szakadt Krebs famíliánkat interjúvolta volna meg a Franzstadtban, mesélendő tovább a családtörténetet. De ultranacionalista magyarrá váló sváb nagybátyám, a Fradi egykori fordítója távozott örökre, még mielőtt regényhőssé lett volna a nemzeti öntudat kérdéskörével ugyancsak sokat és ellentmondásosan bíbelődő Gion újabb opusában.

98 Elfogult vagyok továbbá, mert megjelenésekor a *Börtönről álmodom mostanában* igen nagy hatással volt rám. Zsebpénzemből vettem a könyvet,

s szinte fáj, hogy véget ér a regény, nem folyik tovább a mese, de nem a pénz miatt fáj a szívem, hanem mert véget ért a történet. S azóta is, a mai napig portás szeretnék lenni, aki Thomas Mannt olvasgat.

Am elfogult vagyok azért is, mert a *Symposion*ról írott könyvemben a mozgalomból részben kimaradó, de társutas, utóbb viszont attól kissé érthetetlen módon elhatárolódó Gionról nem festettem szép képet – legalábbis az értelmiségi és politizáló Gionról nem. Ahogyan menthetetlennek tartom a már Magyarországon írt munkáinak javát is.

De ezzel együtt vélem izgalmasnak, érvényesnek, értékesnek a gioni életművet a maga erényeivel s hibáival. S ezért jó, hogy akad másfajta, sokfajta olvasat, amely nemcsak az elragadtatás, hanem a kimértség hangján szól. S még jobb, ha van olyan olvasat, amely az inszajderé, a kortársé, de ezt a perspektívát mégsem a szó rossz értelmében kihasználóé – mint most éppen Gerold Lászlóé. A pályatársé, aki ugyan – ritka kivételként – újvidékiént került az újvidéki Magyar Tanszékre, mégis mondhatjuk, hogy szociokulturális háttere nemigen különbözött a falusias kisvárosból, Szenttamásról érkező Gion Nándoréval. Ilyeténképpen noha nehézséget jelenthet egy monográfia bemutatása, ha Gionról szólunk, Gerold Lászlóról is szólunk – a közeg, a miliő, a kiindulópont azonos, habár a pályáiv gyökeresen más. Gion szépíró lesz, aztán színházigazgató, főszerkesztő a rádióban, az írók elnöke, míg Gerold egyetemi tanár, dramológus, lexikográfus, utóbb az éppen a minap 75. születésnapját ünneplő újvidéki *Híd* főszerkesztője is.

S noha Gion nem sorolható az *Új Symposion* első legendás nemzedékéhez, mint Gerold – s itt említsük meg csak Bányai János, Domonkos István, Ladik Katalin, Tolnai Ottó, Végel László nevét –, kettejük kapcsán ki kell emelnünk – jobb szó híján – társadalmi érzékenységüket. Miközben tombolt a sympós neoavantgárd, amit ma nem is kevesen rosszállónak, fanyalogva leposztmoderniznek, s mutatóújj-emeléssel, feddően kérik számon, ahh, miért nem foglalkoztak a valósággal, a nemzeti kérdésekkel, és – így utóbb nevéen nevezve – a kisebbségi diskurzussal, ezen nemzedék munkái közül éppen Gerold szociográfiái és Gion prózája az, amelyek foglalkoztak valósággal, történelemmel, kisebbséggel, múlttal meg jelenel, a jugoszláviai magyar rögválóval. Csak sem Gion, sem Gerold nem esett csapdába, főleg nem végzetesbe.

Ahogyan Gerold László most is elegánsan kerüli ki azokat a buktatókat, amelyek a műértelmezés helyett más, nem immanens szempontokat jelentenének. Hogy például Gion miképpen emlékezett vissza a későbbiekben máshogyan arra, mit érez a *Symposion*nal kapcsolatban, azt éppen Gerold könyvében olvashatjuk – de pálcatorés nélkül, igen körültekintő

elemzésben. Gerold magukat a műveket elemzi, kevésbé utalva magára az életút kacskaringóira, az értelmiségi-politikai pályafutásra – noha sok tekintetben az is igen tanulságos, nem elhanyagolható –, s a kritikai recepció tüzetes felidézésével, azok elemzésével is végzi el a hermeneutikai munkát. Nem feledve a gioni életmű egyéb sarkalatos pontjait, így a filmre is kerülő gyerekregényeket – sokaknak beugorhat most a *Sortűz egy fekete bivalyért* –, Gerold a novellafüzéreket és a regényeket elemezve nem pusztán egy, a gioni próza iránt érdeklődők elé tesz le pontos, részletes, alapos Gion-monográfiát, de további tanulmányozásra nyújthat lehetőséget annak folyamatos jelzése, feltárása, milyen hasadékok, törésvonalak húzódnak meg mind az egyes művekben, mind az életmű egészében. S ami szintén fölöttébb érdekes, s paradigmaticusnak is mondható: mi történik azzal a vajdasági magyar alkotóval, aki a titói jugoszláv szocializmusban szocializálódva, meghasonulva költözik át a kilencvenes évek elejének másfajta szabadságban úszó Magyarországra. De hangsúlyoznám, Gerold nem számon kér, hanem problémákat emel ki, olyanokat, amelyek magukból a művekből erednek, amelyekre azok maguk is reflektálnak.

Gerold a kötet végén igyekszik elhelyezni a Gion-opus helyét a magyar és a vajdasági prózában, a kánon(ok)ban. Gerold elutasítja a vulgarizáló olvasatot, amely a kisebbségi-nemzeti lét felől közelít, de szintén dicsérő óvatossággal mondja, hogy több ez, mint a Szenteleky-féle couleur locale, s a regionalizmus itt nem csúszik át provincializmusba sem. Gion prózapoétikája annyiban költői is, emeli ki a szerző, hogy előszeretettel nyúlt az álmokhoz is, innen ered, hogy egyesek a mágikus realizmust emlegették – miközben Gion maga hangsúlyozta ki, hogy elsősorban mesélni szeret, mégpedig igaz történeteket.

De mi az igaz? – tehetjük fel immár a túlvilág irányába a kérdést Gion Nándornak, aki a latroknak is játszott. Én pedig Gerolddal együtt hiszem, az életmű egyes részei fennakadnak az emlékezés rostáján, többek közt, mert e monográfia kedvcsináló is, s magam újra fogom olvasni a *Börtönről álmodom mostanában*.

Hogy lássam, tényleg megérte-e a pénzét.

Elhangzott a kötet bemutatóján Budapesten, 2009. június 2-án.